
İMPARATORLUKTAN KÜRESELLEŞMEYE DİL VE İKTİDAR*

Language and Power From Empire to Globalization

Ahmet KAYINTU¹

Geliş:09.08.2017 / Kabul:18.10.2017

DOI: 10.29029/busbed.333790

Öz

Bu çalışmanın konusu, İngilizcenin Britanya İmparatorluğunun oluşumundaki rolünü, Antonio Gramsci'nin ortaya attığı hegemonya ve Michel Foucault'nun söylem ve iktidar konusundaki görüşleri ışığında ortaya koymaktır. İngilizce de dahil olmak üzere dil, edebiyat ve sanat incelemeleri uzun süre, hümanist nitelikte oldukları gerekçesiyle politik söylemlerden ve iktidar ilişkilerinden bağımsız; öznel, bireysel, özel veya evrensel ya da aşkın alanlar olarak incelenmişlerdir. Bu durum özellikle Oryantalizmin edebiyattan başlamak üzere süratle sosyal bilimlerde ve diğer alanlarda etkili olması ve ardından postkolonyal çalışmalara evrilmesi ile birlikte, iktidarın ve ulus kimliğinin, ulus devletin oluşumunda dil, edebiyat ve sanatın rolü ve ilişkisi yeniden değerlendirilmeye konu olmuştur. Bu bağlamda hiç kuşkusuz en çarpıcı örnek, Britanya İmparatorluğunun oluşumunda, güçlenmesinde ve ele geçirdiği topraklarda varlığını sürdürmesinde diğer dilleri, sanatları ve kültürleri ötekileştirerek, dahası itibarsızlaştırarak ve kimi zaman da yok sayarak İngiliz dili ve edebiyatının yüceltilmesi ve tek alternatif olarak ortaya koyma sürecinde yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İngilizce, imparatorluk, dil, hegemonya.

Abstract

The aim of this study is to analyse the role of English language in the formation of British Empire in the light of discourse and power by Michel Foucault and

* Bu çalışma, daha önce Dil, Sanat ve İktidar sempozyumunda sözlü olarak sunulan “İngilizce ve Britanya İmparatorluğu” başlıklı bildirinin genişletilmiş ve geliştirilmiş halidir.

1 Yrd. Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-mail: akayintu@bingol.edu.tr.

hegemony by Antonio Gramsci. Linguistic studies, works of literature and art have been studied in isolation from political discourses, power relations on the grounds that they are personal, individual or transcendental fields. The process has been overturned following the prevalence of the concept of Orientalism – a concept put forward by Edward Said to describe the image of East in the Western literature and culture which was, then, evolved into postcolonial studies. Due to the reception of Orientalism and postcolonial studies the role of language, literature and art in the formation of ruling power, national state and national identity have been reconsidered. In this context, the most striking examples are undoubtedly in the process of exalting British language and literature and presenting it as the only alternative, furthering, and sometimes disregarding, other languages, arts and cultures in the formation, strengthening and conquest of the British Empire.

Keywords: English, empire, language, hegemony.

Giriş

Daniel Defoe'nun ülkemizde daha çok çocuk edebiyatı eserlerinden biri olarak bilinen ve okunan ünlü eseri Robinson Crusoe'da (Defoe 1719) esere adını veren Robinson Crusoe'nun, adada karşılaştığı ve Cuma adını verdiği yerli bir insana dilini öğretme biçimi ve gerekçesi, İngilizce öğretiminin nasıl yapılması gerektiğini ve buna ilişkin uygulamalı bir örneğini sunmaktadır. Eserin yazarı Daniel Defoe, roman yazarlığına başlamadan ve üne kavuşmadan önce bir gazeteci ve İngiltere'nin iç ve dış politikalarıyla yakından ilgilenen bir yazar olarak uğraş vermektedir. Söz konusu romanda kahramanı olan Robinson Crusoe, Cuma ile iletişime geçmek üzere ortak bir dil olarak İngilizceyi seçip Cuma'ya öğretmesi; zamanın köle ticaretinin ve Avrupa'nın ırkçı yaklaşımının bir yansıması olarak algılanmaktadır. Crusoe, döneminin pek çok çağdaşı gibi özellikle deniz aşırı ülkelere yönelik hayalleri olan macera tutkunu bir İngiliz vatandaşdır. Tıpkı Crusoe gibi onun ulusu olan İngiltere de ele geçirdiği ülkelere kendi dilini götürmüştür. Bir başka açıdan Politi'ye göre Robinson Crusoe British Council'in kurucusudur. (Politi, 1985: 195)

Defoe'nun romanının yankıları beklenenden çok daha fazla olmuştur. Robinson Crusoe'nun belirli bir dil, argümanlar ve anlam dizgesi meydana getirerek, günümüzde dahi İngiliz ulusu tarafından dünyanın her tarafından gerçekleştirilmeye çalışılan bir hedef olarak anlaşılmıştır.

Kitap, basitleştirilmiş şekliyle ilk 'Cuma' adaylarını oluştururken, Crusoe'nun temellük ettiği adanın evrenini bütün yeryüzü oluşturmuştur. Robinson Crusoe, temel olarak iki düzeyde anlaşılabilir: İlk olarak İngiltere'nin sömürgeleştirme faaliyetlerinin küçük ölçekli bir örneğini temsil ederken, ikinci düzeyde ise İngilizceye yeni başlayan çocuklarla, gençler ve yetişkinler için İngilizcenin

öğrenilmesi ve öğretilmesinin başat araçlarından biri olmuştur. (Phillipson, 1992:109)

Britanya, bir zamanlar ülkeleri güç kullanmaya dayanan bir sömürgecilik aracılığıyla boyunduruğu altında tutarken, günümüzde İngilizceyi yaygınlaştırarak ve öğreterek bu ülkelere ve dünyanın geri kalanına nüfuz etmektedir. Britanya imparatorluğu, artık yerini ve görevini İngilizcenin ‘imparatorluğuna’ terk etmiş durumdadır. Bu gelişmenin nedeni Britanya’nın 17., 18. ve 19. yüzyıllardaki sömürgecilik ve ticari faaliyetler sayesinde, İngilizcenin prestijli bir iletişim aracı olarak diller hiyerarşisindeki yerini almış olmasıdır. İngilizce 1600 yılında, yalnızca günlük dil olarak konuşulmakta olan bir dil iken dört yüzyıldan daha kısa bir süre içinde, günümüz dünyasının en önde gelen iletişim aracı haline gelmiştir. Afrika ve Hindistan’ın sömürgeleştirilmesiyle birlikte dilsel hiyerarşi mekanizmalarının çoğunun korunması ve yoğunlaştırılması sağlanmıştır. Anglo-Amerikan çatısı altındaki küresel İngiliz egemenliğini sürdürme çabaları, 1945’ten beri yoğunlaşmıştır ve post-kolonyal dünya imparatorluğu bağlamında İngilizce, dilsel neo-emperyalizm tarafından günümüz dünya düzeninin iç ve dış ilişki ağını düzenlediği için merkezi bir konum işgal etmektedir. İngilizce, yirminci yüzyılda başat dil haline gelişini, ABD’nin ikinci dünya savaşı sonrasında dünyanın büyük bir askeri, ekonomik ve teknolojik lideri olarak ortaya çıkmasına borçludur. Öte yanda İngilizcenin öğretimi, 1950 ve 1960’larda sömürge ülkelerinin birer birer bağımsızlıklarını kazanma süreciyle birlikte başta bu ülkeler olmak üzere dünya gündemine girmiştir. Bugün itibariyle, yaklaşık elli yıllık bir geçmişe sahip olan İngilizce öğretimi, gittikçe artan bir şekilde dünyanın her tarafındaki okullarda, üniversitelerde yaygın bir şekilde okutulmakta; bunun yanı sıra milyar dolarlık bir dış ticaret hacmine konu olmaktadır. 1950 ile 1970 yılları arasında tarihin gördüğü en büyük dil yatırımı sayesinde bu süreç daha ileri bir düzeye taşınmış oldu. Ancak en önemli aracı role sahip olmalarına karşın öğretmenlerin bu ticaretten büyük bir pay alamadıklarını da unutmamak gerekir. İngilizce öğretmenleri, kariyere değil ancak bir işe sahip olmakta ve ayrıca bu iş, çoğu zaman güvencesi ve cazibesi olmayan geçici bir iş ve uğraştan öteye gidememektedir. Bu bakımdan İngilizce öğretiminin öğretmenlere dönük yüzünde, öğretmenlerin aleyhine işleyen bir endüstriden söz etmek yerinde olacaktır. Ayrıca İngilizce öğretiminin merkezleri olarak İngiltere ve ABD olmasına karşın bu iki ülke dil öğretiminde geri kalmış ülkelerdir.

İngilizcenin bugünün dünyasındaki konumunu ve gelişim seyrini daha iyi anlayabilmek için hem Britanya İmparatorluğunun oluşumunda, bir sömürgeci güç olarak hegemonyasını yerleştirmesinde İngilizcenin oynadığı rolü hem de İngilizcenin bugünkü küresel konumuna gelmesinde İngiliz İmparatorluğunun rolünü daha yakından kavramaya gereksinim vardır. Bunun için öncelikle hegemonya kavramından başlamalıyız: Hegemonya kavramını ilk kez kullanmamakla birlikte, onu genişleterek sosyal bilimlerin yaygın bir kavramı olarak dolaşıma girmesine

neden olan Antonio Gramsci'dir. Ona göre hegemonya, bir bütün olarak uygulama ve beklentilerin tamamı; insan ve onun dünyasını tamamen anlama biçimimiz olmaktadır. Karşılıklı olarak hem deneyimlenen hem de onaylanan anlam ve değerler manzumesidir. Hegemonya, doğruluklarını tartışmasız kabul ettiğimiz fikirlerdir. Bu bağlamda, İngilizce ve İngilizcenin eğitimi ve öğretimi, örneğin Zambiya gibi eski sömürgelerdeki hegemonik pozisyonundan ötürü, dil eğitimi ile eş anlamlıdır. Bunun nedeni, İngilizcenin en fazla yatırım yapılan, konuşanlara ve öğrenenlere en çok prestij kazandıran hakim güçlerin üstünlük iddiasının, en parlak görünümünü sağlama konusundaki kabiliyetinden ötürü belirli bir seçimin ürünü değil, belirli bir durumun doğal bir sonucu olarak görülmesidir. (Philipson 1992: 72) Kavramı ideoloji ve kültür konularıyla birlikte değerlendiren Raymond Williams'a göre hegemonya yaşamın tüm biçimlerini kapsayan pratikler ve beklentiler bütünüdür. (Bizim enerji duyularımızı, kendimizi ve dünyamızı biçimlendiren algılarımızdır. Hegemonya pratikler olarak deneyimlendiğinde, doğrulayıcı ve görünen anlamlar ve değerler dizgesidir. Dolayısıyla da toplumda birçok insan için gerçeklik duygusu, toplumun çoğu üyeleri için deneyimlenen gerçekliğin ötesine geçmek zor olduğu için, yaşamlarının birçok alanlarında mutlak bir duygu oluşturur.) Başka bir deyişle, bu en güçlü anlamıyla bir kültür'dür, ancak belirli sınıfların deneyimlenmiş egemenliği ve boyun eğmesi olarak görülmesi gereken bir kültürdür. (Williams 1977:112-113). Williams'a göre hegemonya, egemen sınıfın geliştirdiği ve yaydığı, eklenmiş ve biçimsel anlamları, değerleri ve inançları dışlamaz. Yalnızca bunların bilinçten farklı olduğunu kabul eder, yani bilinci bu değerlere ve anlamlara indirgemez. Aksine egemen olma ve boyun eğme biçimlerini pratik bilinç ve tüm yaşama sürecinin yoğunlaşması olarak ele alır. Dolayısıyla hegemonya, artık ne yalnızca 'ideolojinin üst biçimi' ne de ideolojinin çoğunlukla 'idare etme' ya da beyin yıkama olarak görülme ve denetleme biçimidir. Hegemonya, meşrulaştırma ve ideoloji kavramları, birbirleriyle çok yakından ilgili kavramlar da olsalar, yine de aralarında kimi farklılıklar vardır. İdeoloji, az çok kasıtlı olarak çarpıtma ile eşdeğer tutulurken, hegemonya bir tür buluşu, kasıtlı manipülasyonu, belirli bir kaynak tarafından belirli amaçları, çıkarları gerçekleştirmek üzere ileri sürülen bir kavramı ifade eder. Meşrulaştırma ise daha olumsuz bir çağrışıma sahiptir. Meşrulaştırmanın karakteristiği bir telafi veya iyileştirici bir nitelikte olmasıdır; istedik yönde olmasına çalışılan olayların eksikliklerini giderme çabasıdır. (Dale, 1982: 147)

Hegemonya, yalnızca bir manipülasyon veya telkin edilen bir ideoloji değil, her şeyden önce bir deneyimdir; donuk veya durağan bir sistem veya yapı olmayıp devam eden ve süreklilik arz eden bir süreçtir. Kendi iç tutarlılığı, özgül ağırlığı, sınırları olan belirli zamanlara ve durumlara göre değişkenlik göstermesine karşın, bir deneyimler ve etkinlikler bütünüdür. Pratik anlamda hegemonya hiçbir zaman tek başına var olmamış, varlığını sürdürmemiştir. Williams'ın ifade ettiği üzere, içyapıları oldukça karmaşıktır ve edilgen bir egemenlik biçimi olarak

meydana çıkmaz. Sürekli olarak yenilenmesi, yeniden üretilmesi, savunulması ve değiştirilmesi gerekir. Kendi başına var olmadığı gibi rakipsiz ve denetim ile baskıdan da azade değildir. Çünkü kendi dışındaki baskılar veya baskı araçları tarafından sürekli olarak sınırlanır, değiştirilir ve sınanır. Dolayısıyla hegemonya kavramına pratiğin sürekli ve gerçek öğeleri olan karşı hegemonya ve alternatif hegemonya kavramlarının da eklenmesi gerekir. (Williams, 1973: 112-113)

Hegemonya kavramı ile birlikte düşünülmesi gereken ve dışsal dayatmanın tamamlayıcı bir unsuru olarak irdelenmesi gereken bir diğer konu bu kavramın, bireysel kimlik oluşumunda oynadığı roldür. Bu durumu disiplin tanımıyla açıklayan Michel Foucault'ya göre, sadece dışsal dayatmalarla değil, öz disiplin süreçleri yoluyla birey, hegemonyasını kuran iktidarın kısıtlamaları için sorumluluk alır ve bunun sonucunda o sorumluluğu kendi boyun eğme ilkesi haline getirir (Foucault, 1979: 202-203). Bir başka ifadeyle, insanlar disiplin gücüne uygun olarak kimlik çalışmalarına girerler. Foucault'nun 'kendilik teknolojileri' veya benlik teknolojileri olarak nitelendirdiği üzere bireyler, disiplinler bir rejim tarafından kendilerine sunulan kategorileri, kriterleri ve dilleri kullanmak suretiyle 'hareket ederek kendilerini değiştirmeye teşvik ederler' (Covaleski vd., 1998: 299). İnsanlar yalnızca davranış kurallarını belirlemekle kalmayıp 'yaşamlarını belirli estetik değerleri taşıyan bir manevra haline getirirler' şeklindeki (kasıtlı olarak) gönüllü uygulamalardır. (Foucault, 1990: 10-11). Foucault, çağdaş öznenin soy kütüğünü ortaya çıkarmaya çalışırken, doğal olarak bilginin iktidarla yakın bir ilişki içine girdiği bir bakış açısına ulaşır. Böylece bilgi biçimlerinin yanı sıra alışkanlıklar ve söylemler yoluyla çağdaş öznenin izini sürerken, gerçeklik arzusunun, haliyle bir iktidar arzusu olduğu Nietzsche'ci bir perspektiften etkilenecek iktidar-bilgi ilişkisi üzerinde yoğunlaşır. (Merquior, 1986:144) Foucault son derece yalın bir şekilde iktidarın gerçekte şeyler üzerinde değil, başkaları üzerinde olduğunu, bir başka ifadeyle, bir güç sorunu olmayıp bir egemenlik sorunu olduğunu belirtir. Aynı zamanda iktidarın bedenlerimizin yerine davranışlarımızı etkisi altına aldığını ifade eder. Çağdaş iktidar, tıpkı hegemonya gibi yalnızca her yerde görünür olmakla kalmaz aynı zamanda gayrişahsi ve kapsamlı bir yapı gösterir.

Hegemonya salt bir komplo teorisini ima etmez esas olarak hakim gücün etkinliğini ve alanını genişleten, meşruluğunu sağlayan ve buna ilişkin fikirleri somutlaştıran ve maddi bir güce evrilmelerini sağlayan, mücadelecı ve tamamlayıcı bir değerler ve uygulamalar manzumesidir. Öte yanda Gramsci'nin teorisinde bir başka unsur olarak bir egemen grup (yönetici sınıf veya sınıflar) entelektüel, ahlaki ve felsefi liderliği üstlenerek, dar, küçük bir elit kesimin değil bütün bir halkın ve ulusun çıkarlarını savunmak üzere ortaya çıkar ve söz konusu hegemonya teorisinin tamamlayıcı sacayağını oluşturur. (Bocock, 1986: 63) Ve yönetici sınıfın oluşumu ve genişlemesi, yönetim grupları ile geniş ulusal kitleler arasında daha samimi ve güvenli ilişki kurma ihtiyacı arasındaki güvenli ilişkilerin kurulması için, başka

bir deyişle kültürel hegemonyanın yeniden düzenlenmesinde İngilizceye önemli görevler düşmektedir. (Ives, 2009: 662)

Bu bakımdan İngilizcenin bir dil olarak yayılmasından çok, Anglo-Amerikan ve Avrupa/Batı merkezci, imparatorluk mirası gibi belirli arka plana sahip ve belirli bir bilimsel geleneğin ve akademik tutumun yansıması olan bir yayılcılıktan söz etmek daha doğru olacaktır. İktidar ve söylemle birlikte düşünüldüğünde, bilimsel bir emperyalizmin yayılmasının incelenmesi daha da önem arz etmektedir. Bu bakımdan dilin yayılması ve yaygınlaştırılması süreci, hükümetin belirli bir dili ve onun yurtdışında yaygınlaştırması sürecini desteklemesini, kurum ve kuruluşlarını bu amaç doğrultusunda sevk etmesini, yardımcı olmayıp ve bu çabanın karşısında çıkan engelleri aşmayı ifade eder. (Philipson, 1992: 82)

İngilizcenin hegemonyası, onun açık ve gizli değerlere, inançlara, amaçlara ve İngilizce öğretimi görevini karakterize eden uygulamalara yaslanması ve baskın bir dil olmasında ortaya çıkar. Buna göre Williams'ın ortaya koyduğu üzere, İngilizcenin ideolojisinden bahsetmek yerine, İngilizcenin hegemonyasından bahsetmek daha doğru olacaktır. O halde yine Williams'ın 'alt ve üst yapı' ifadesini kullanarak ifade edecek olursak, İngilizce yalnızca kabaca bir 'kasıtlı manipülasyon olmayıp daha çok kişisel ve kurumsal düzeyde gözlemlenen değerler ve anlamlar bütünüdür.' (Williams, 1973: 75) Bunun kaynaklarını oluşturan kurumlar, proje fonları, yayınevleri ve bunların sonucu olan üretim biçimleri hem alt hem de üst yapıda bulunabilir. Bu açılarından İngilizce hem entelektüel niteliklere sahip bir meslek hem de ekonomik katmanlar ve karar alma sürecinin bir parçasıdır.

İngilizcenin yayılması gerektiği yönündeki varsayımlara ve görüşlere ilişkin ideoloji ile Gramsci tarafından dile getirilen hegemonya kavramı yakından ilgilidir. Gramsci'ye göre dil meselesinin ortaya çıktığı her durumda, başka bir dizi sorun ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte dil, kültürel veya ideolojik değerlerin değil, iletişimsel kavramların ve işlevlerin düzenlenmesi olarak oluşturulmuştur; kültürel farklılık, her şeyden önce iletişimin gerçekleştiği seviyede mevcuttur ve öncelikle 'duruma uygunluk' açısından değerlidir. Başka bir deyişle, dilsel farklılık, önemli kültürel özgüllüğü ifade etmez; ancak basitçe farklı yollar ya da stiller esas olarak ortak işlevlere ve kavramlara sahiptir.

Gramsci'nin, bazı dillerin hegemonik hale gelme sürecine olan ilgisi, halihazırda birçok alanda İngilizcenin egemenliği ve meşruiyeti tartışmaları tüm canlılığıyla sürmekte olduğu için önemlidir. Gramsci'nin ifade ettiği üzere, dilin kullanımı eğitim, kültür, ideoloji ve siyasetle yakından ilintilidir ve dolayısıyla bağımlı olma ve egemenlik sorunlarından ayrı düşünülemez; ayrıca, Gramsci'nin toplumsal değişim için hazırlık aşamasında "pozisyon savaşı" ve "manevra savaşı" olarak nitelediği şeylerde direniş ve mücadele olasılıklarını içerir. (Ives, 2009: 664)

Azınlık dillerinin savunucularının iddia ettiği gibi, zorunluluk ya da belirgin bir tercihle kendi dilini bırakmak, bir kültürü ve kendine ait bir his ve bir geçmişi

kaybetmek demektir. Gramsci için bu parçalanmışlık, sağlıklı bir kişilik oluşturma sürecine aşılabilir engeller meydana çıkarır. Bu açıdan İngilizce öğretimi ve uygulamalı dilbilim çalışmaları da İngiltere’de belirli kesimler, üniversiteler, kurumlar ve kişiler tarafından yürütüyor görünse de sonuçları ve kazandırdıklarının bütün İngiltere’yi kapsayan bir olgu olduğu gerçeği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

İngilizce ve Emperyalizm

Raymond Williams, emperyalizmi fiili işgal ve ekonomik, kültürel sömürü olarak ikiye ayırır ve kalıcılık sürelerinin bu tanıma uygun olarak değişkenlik gösterdiğini belirtir. Bu tanıma göre politik bir sistem olarak emperyalizm, belirli sömürgelerin merkezi emperyal(ist) bir yönetim tarafından yönetimi olarak anlaşıldığı takdirde, emperyalizmin ekonomik yönü de dikkate alınmak koşuluyla, bu sömürgelerin bağımsızlıklarını elde etmeleri veya kendi yönetim biçimlerine kendilerinin karar vermeleriyle bağımsızlıklarını elde etmeleri veya kendi yönetim biçimlerine kendilerinin karar vermeleriyle sömürgeciliğin de sona erdiğini kabul etmemiz gerekir. Ancak eğer emperyalizm, dış yatırımlara ve nüfuza dayalı, piyasaların ve hammaddelerin ellerinde bulundurulması olarak anlaşılırsa, o takdirde sömürgelerdeki siyasi değişimlere ve hatta bağımsızlıklarını kazanmalarına karşın, emperyalizmin ekonomik olarak varlığını sürdürmesini pek fazla etkilemeyeceği ve devam edeceği yargısına ulaşabiliriz. Bu durum hem ikircikli hem de kafa karıştırıcıdır zira özellikle “Amerikan emperyalizmi” söz konusu olduğunda onun, 19. yüzyılın fiili işgale dayanan emperyalist paradigmasıyla örtüşmemesi merkezi bir emperyalist yönetimden farklı olarak algılanması ve belirli bir coğrafi mekân da hüküm sürmemesi, politik ve askeri açıdan zaman zaman tarafsız kalması, onun emperyalist olmadığını göstermez. Bu son emperyalizm tanımı 20. yüzyılın ikinci yarısında ulaştığı bu aşamada en güzel ifadesini itibaren neo emperyalizm ifadesinde bulmuştur. (Williams, 1976: 159)

Paolo Coluzzi nin Schiller ve Sreberny-Mohammadi’den aktardığına göre, kültürel emperyalizm, bir ülkenin ekonomi, dil ve kültür açısından daha güçlü olan bir başka ülke veya toplum tarafından baskı altında tutulması, zorlanması, onun egemen tabakasının iktidarsız kılınması, kimi zaman da kendi değerlerinden ödün verip şekillendirildikten sonra modern dünya sistemine dahil edildiği süreçlerin toplamı anlamına gelir. (Coluzzi, 2012: 117-131)

Benzer şekilde, dilsel emperyalizm İngilizcenin egemenliğinin, İngilizce ile diğer diller arasında sürekli yapısal olarak yenilenen, kültürel olarak eşit olmayan koşullarda, İngilizce lehine artarak süregelmesi ve bu durumun İngiliz ve Amerikan ekonomik üstünlüğüne, ideolojik olarak da emperyalizme bağlı olması ve üstün olması anlamına gelmektedir. Dilsel emperyalizm “belirli dillerin nasıl ve niçin hakim olduğuna odaklanmak” olarak tanımlanabilir.

Bir başka ifadeye göre de dilsel emperyalizm, uluslararası. . . ulus devletlerin bir dili ayırıştırma veya yok etmek amacıyla bir araç olarak kullanmasıdır (Phillipson, 2009a:1-2).

İngilizcenin, Britanya imparatorluğunun genişleme döneminin zirvesinde olduğu bir dönemde değer yargısından bağımsız olarak algılandığına hükmetmek kesinlikle mümkün değildir. Alastair Pennycook'un belirttiği gibi, 'Sömürge çağında [uluslararası bir dil olarak İngilizce] söylemi, İngilizcenin yayılmasından daha önemli idi (Pennycook, 1994: 103).

Phillipson ve Skutnabb-Kangas'a göre İngiliz dili, dilbilimcilik veya dil milliyetçiliği şeklinde Türkçeye çevrilebilecek olan *Linguisticism*in tipik bir örneği olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre dil, temelde birbirlerinden ayrılan gruplar arasında meşrulaştırmaya, etkili kılmaya ve yeniden üretmeye yarayan ideolojiler, yapılar ve pratiklerin tamamıdır. İngilizce bu dilbilimciliğin alt ürünü olarak görülmekte ve bir örneğini oluşturmaktadır. Dilbilimcilik veya İngiliz dili milliyetçiliği, İngilizceye diğer dillerden daha fazla kaynak ayırmak ve bu dilde kendilerini geliştirmek isteyen kişilere, diğerlerine göre daha fazla olanak sağlamak; okullarda ve eğitim kurumlarının eğitim programlarında bu dilin eğitim ve öğretimine daha fazla yer ve zaman ayırmak anlamına gelir. İngilizcenin diğer dillere oranla daha ayrıcalıklı oluşu, dil planlaması ve dil pedagojisi konusundaki çalışmalara ve bu çalışmaların akademik dünyada araştırmacılara kazandırdığı iş ve istihdam avantajlarına dayanır. Dil ve kültür açısından İngilizcenin bir dünya dili olması, temsil ettiği Batı kültürünün sosyo-ekonomik kültürel ve bilimsel alanlarda öncü ve biricik olarak kabul edilmesidir. Dil pedagojisi açısından İngiltere'nin ve ABD'nin bu dilin hem öğretilmesi hem de gerekli araç ve gereçlerin, İngiltere'den dünyaya pazarlanması süreçlerini ima eder. (Phillipson, 1992: 47). Bir başka şekilde söylersek, her alanda İngilizceye öncelik verilmesini ifade eder. İngilizcenin devlet desteğini arkasına alarak bütün imkânlarla belirli bir hedefe doğru yayılmasına karşın Afrika dilleri eğitim için gerekli araç gereç ve malzemeden dahi yoksundur ve kendi vatandaşları olan öğrencilerine ulaşamamaktadır. Afrika dilleri ancak egemen dil olan İngilizceye ulaşmak için bir araç konumunda bulunmaktadır. İngilizce ile Afrika dilleri arasındaki bu fark İngilizlerin kendileri ile Afrikalı sömürgeleri arasında kapanması imkânsız bir kültürel farklılık olduğu düşüncesine sevk etmiştir. (Spencer, 1971: 541) İngiltere bu durumun doğal bir sonucu olarak kendisi ile Afrikalılar arasında ırk ayırımına dayalı uzun vadede Thomas Babington Macaulay'nin ifade ettiği üzere, Avrupalılar gibi düşünen, hisseden ve dünyayı ve olayları algılama ve kavrama düzeyine sahip elit bir Afrikalı grubun meydana çıkmasına çaba sarf etmiştir. Afrikalılar ile Avrupalılar arasında yapılan ırksal ve kültürel ayrımcılığın maddi boyutu iki kesime yapılan aylık ödemelerindeki muazzam farklılıkta ortaya çıkmaktadır. (Phillipson, 1992: 127)

İngilizceye yönelik pozitif ayrımcılık ile birlikte egemenlikleri altındaki Afrika dillerini ve diğer dilleri düşük statü verilmesi, ihmal edilerek eğitim dili olarak kullanılmasını engellemek, çoğunlukla en yoksul kesimlerden olmak üzere, çok az kimseye resmi eğitim görme imkânı vermek, eğitimde geleneksel değerleri büyük ölçüde kasıtlı olarak ihmal etmek, ‘yerlileri medenileştirmek’ üzere kasıtlı olarak eğitimi şekillendirmek, medeni olmanın ve ilericiğin ölçütü olarak kendi dillerini –İngilizceyi- ve onun öğrenilmesini telkin etmek. İngiliz emperyalizmi ile Fransız emperyalizminin ortak mirası olarak dil milliyetçiliği yeni emperyalizmin içinde temellendirilmiştir. (Phillipson, 1992 128)

İngilizce konuşan dünya, çeşitli veya bağlamsal olarak devletler / uluslar ailesi, bir ağ veya iç içe geçmiş bir uygarlık olarak tanımlanabilen makro-tarihsel bir süreçtir (Pennycook, 2003: 514). En azından on dokuzuncu yüzyıldan bu yana, dilsel kimlik ayrı bir varlık olarak kabul edilir.

Dilbilimsel emperyalizmin, İngilizcenin dünya ölçeğindeki egemenliğinin anlaşılması için bir kavramsal çerçeveye gereksinim vardır. Dilbilimsel emperyalizm de kültür, eğitim, bilimsel emperyalizm gibi diğer emperyalizm türlerinin bir alt başlığını oluşturmaktadır. Dilbilimsel emperyalizm, bir dili onuşan insanların zihinsel ve duygusal açıdan o dilin sağladığı olanakların etkisinde kalmalarından ötürü, eğitim, felsefe, edebiyat, yönetim hukuk gibi hayatın öncelikli ve daha derinlikli olan yönlerine ancak söz konusu dil ile nüfuz edilebileceğine ve kendilerinin sadece bu dil ile bu alanlarda söz sahibi olabileceklerine sahip olmalarıdır.

Bir başka açıdan dilbilimsel emperyalizm, bireylerin kendilerine öğretilen veya sonradan öğrendikleri dile ilişkin sahip oldukları üstünlük olgusunu zihinlerde, tutumlarda ve umutlarda yer etmesi; buna karşılık anadilin bu saygınlıktan ve yetkinlikten yoksun oluşunu ifade eder. (Ansre, 1979: 12-13)

Günümüzde İngilizce, sömürgeciliğin geçmişi ve günümüz dünyası ile dünyanın geri kalanı arasındaki ilişkinin yanı sıra, yeni sömürgecilik ya da neo-emperyalizm olarak adlandırılan sömürge sonrası teoriyle yakından ilişkilidir. Dahası, egemen Batı devletleri değil, aynı zamanda uluslararası örgütleri (Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası gibi) ve daha da önemlisi, uluslararası sermaye kuruluşlarının her biri, hem kendi içinde hem de dış dünya ile iletişimini İngilizce sayesinde sağlamaktadır. (Petras & Veltmeyer, 2001: 12)

İngiltere, 17. 18. ve 19. yüzyıllarda deniz aşırı ülkelerde sömürgeciliğe dayanan iktidarını kabul ettirmek, sürdürmek, meşrulaştırmak amacıyla sömürgesi altında bulunan halkların dillerini sürekli olarak hiyerarşik bir değerlendirmeye tabi tutmuş ve İngilizcenin üstünlüğüyle sonuçlanması koşuluyla bir karşılaştırma işlemine konu yapmıştır. İngiltere’nin iktidar gücünü kullanarak, diğer alanlarda olduğu gibi kültürel alanda da, rakipsiz bir üstünlüğe sahip olduğunu öne sürerek elde ettiği konumun belirleyici niteliğinin mümkün kıldığı karşılaştırmaya dayalı olarak, kimi

zaman İngilizcenin dil ve diğer yerel dillerin lehçe; kimi zaman İngilizcenin edebi dil ötekilerin bu vasıftan uzak olan bir yerel dil; kimi zaman da resmi dil ve milli dil ve bazen de yabancı dil ve anadil gibi sonradan üretilen kavramlara karşılık olmak üzere, ast ve üst olarak nitelemiş; her bir niteleme sömürgeci için bir üstünlük ve egemenlik vasıtası haline getirilirken sömürge halkı için tam aksine bir tür kompleks ve baskı aracına dönüşmüştür. Bir başka ifadeyle, her iki kesim için bir kullanılan iletişim aracı, sömürge yönetimi için *bizim ulusumuzun dili*, yerli halklar için onların *kabile lehçesi* olarak baskı altına alınmış ve böylece sömürge yönetimlerinin emperyal amaçları doğrultusunda manipüle edilmesine yol açmıştır.

Ancak belirtmelidir ki, bu kavramsallaştırma esasında ulus ile kabile ve dil ile lehçe arasındaki farklılaşma için tek ölçüt olarak devlet gibi politik bir kurumun varlığının esas alınmasının, bilimsel gerçekliklerle bağdaşmadığını ortaya koyan pek çok karşıt örnekle geçersiz kılınmıştır. Örneğin, yaklaşık beş milyonluk bir nüfusa sahip olan Norveç, bir ulus olarak kabul edilirken, aynı oranda bir nüfusa sahip Buganda'nın kabile olarak nitelendirilmesi; yine birkaç yüz binlik nüfusa sahip olan İzlanda uluslararasındaki yerini alırken, on dört milyonluk Hausa Fulanis'in bir kabile sayılmasını bir gerekçeyle açıklar: Irkçılık. Calvet ise lehçe ve dil ayrımı yerine baskın dil ve baskılanmış dil ayrımını daha doğru bulur. Ona göre *lehçe* yenilmiş bir dil, dil ise politik açıdan muzaffer bir lehçedir ve sömürgeci söylemde bütün Afrika dilleri lehçe olarak kabul edilir. (Phillipson, 1992: 39)

İngilizce öğretiminin mikro-ulusal ve makro-küresel ölçekte neden olduğu eşitsizliğin boyutları nelerdir? İngilizcenin küresel çapta öğretimi ve dil pedagojisi ile politik, ekonomik, askeri ve kültürel baskının meşrulaştırılması arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır? Bu ilişkinin bireysel, toplumsal ve uluslararası düzeydeki yansımaları ve boyutları nelerdir? Dil pedagojisi, yabancı dil öğretimi ve dil öğretimine dair bilimsel çalışmalar uzun süre sosyal bilimlerden, sosyal bilimlere yön veren teorik çalışmalardan yalıtılmış olarak ayrı bir konumda değerlendirilmiş ve dar, küçük ölçekli bir alanda yürütülmüştür. Bu alandaki çalışmalar dil öğretiminin yalnızca okullarda sınıf içinde çalışmalara, ilgili düzenlemelere ve yöntem bilimsel çalışmalara yoğunlaştırılmıştır. Bu durum bir bilim dalı ve profesyonel bir meslek olarak İngilizce öğretiminin uluslararası boyutunu ve ideolojik temellerinin ayırdaya varmayı imkânsız hale getirmiş ve nüfuz edilemez bir alan olarak gözden irak tutulmasına neden olmuştur. İngilizce öğretimi metodolojisinin (ELT) ortaya çıkışı, çalışma prensipleri, Batının doğu imgesini oluşturma biçimini konu alan oryantalizm kavramsallaştırması ile de yakın ilişkisi bulunmaktadır. Edward Said, mikro düzeyde oryantalizm ve doğu çalışmaları ile makro düzeydeki tarihsel gelişmeleri birbirleriyle ilişkilendirir ve doğunun 'oryantalist' imgesinin Batının deneyiminde meydana gelişim sürecini yüzyıllar öncesi döneme dek geriye götürür ve oryantalizmin çok geniş bir yelpazede etkinliğini sürdüren hegemonik inançlar ve uygulamalar bütünü ve aynı zamanda akademik dünyanın temel rol oynadığı

bir süreç olarak nitelendirir. Said, oryantalist çalışmaların 1945 sonrası yönelimine dair değerlendirmesinde oryantalizmin bu tarihten sonra bilimsel bir uğraştan çok, henüz yeni bağımsızlığını kazanan postkolonyal ulusları hedef alan ulusal bir politika aracı olarak işlev gördüğünü belirtir (Said, 1978: 275). Dolayısıyla ELT ile İngilizcenin, postkolonyal dünyada bir ulusal politika aracı olarak kullanılması arasında önemli bir ilişki mevcuttur.

Bilginin oluşumunda ve iletiminde geçerli olan İngilizcenin egemenliği, dilsel çeşitliliğinin aşınmasını hızlandırmaktadır. İngilizce'nin dünyanın en baskın dili olduğu ve diğer dillerin yerini aldığına dair artan kanıtlar bulunduğu iyi bilinmektedir. Bu belki de, çokuluslu şirketlerin İngilizce dışında çalışan personelinin, uluslararası pazarlara hizmet etme ve ulus ötesi işbirliğini kolaylaştırma aracı olarak İngilizce iletişim kurma ve çalışma isteğini giderek arttırdıkları en belirgin şekilde kurumsal dünyadadır. (Neeley, 2012; Piekkari, Welch & Welch, 2014: 215). Benzer bir olgu yüksek öğrenim alanında da görülebilir: İngilizce uzun süreden bu yana alana egemen olsa da, son yıllarda dünya çapındaki üniversitelerde İngilizcenin kademeli olarak yerli dillerin yerine geçtiği görülmektedir. Ulusal akademik sistemler şimdi İngilizce'yi uluslararasılaşmanın, rekabetin ve "dünya üniversitesi" olmanın vazgeçilmez bir aracı olarak algılamaktadırlar.

İngilizcenin küresel yaygınlık kazanması, uluslararası rekabete ve prestije konu olması, sadece olumlanan bir süreç olarak değil, aynı zamanda oldukça ciddi bir endişeleri ve tehditleri de beraberinde getirmektedir. İngilizce ve onun öğretimi, hem diğer dilleri zayıflattığı, hem de itibarsızlaştırdığı için, hem de bu dilin ardındaki egemen devletlerin çıkarlarına alet olduğu için, ayrıca bunu öngören ideolojilerin ELT'nin arkasına gizlenmesini sağladığı için ve bütün bunları kasıtlı ve tasarlayarak yaptığı için hegemoniktir. Küresel bir dil olarak İngilizce'nin, İngiltere ve ABD'nin dünya çapındaki toplumsal söyleminin ayrılmaz bir parçası olmasının yanı sıra, bu küresel söylemin yalnızca gelişmekte olan ülkelerle değil, çağdaş emperyalizmle (Phillipson, 2009 :107) ilişkili olduğu özellikle önemlidir. Ngugi Wa Thiong'o, bilgi üretmek ve kültürel bir bombardıman olarak İngilizce'ye olan bağımlılığın bir kültürel bombardımana yol açtığını; bu durumun kişilerin adlarını, dillerini ve inançlarını imha ettiğini ifade eder. Dünya ülkelerinin büyük bir bölümünün bilgiyi üretmek ve yaygınlaştırmak için sürekli İngilizce'ye bağımlı olduklarını ve bunu da en fazla kendi içlerinde gerçekleştirdiğini ileri sürer. Thiong'o, dili yirminci yüzyıldaki en önemli ve güçlü argümanlardan biri olmak değerlendirmektedir. "Dilin seçimi ve kullanımı insanların doğal ve sosyal çevrelerine ilişkin olarak hatta tüm evrenle kendilerini tanımlama konusunda temel bir öneme sahiptir. Bundan ötürü, dil yirminci yüzyıl Afrika'sında daima iki çatışma, sosyal gücüm merkezinde yer almaktadır." (Ngugi, 1985: 109) Bu iki güçten biri emperyalizm, diğeri dil konusudur. Frantz Fanon da (1952: 21) egemen dil ile sömürge dili arasındaki çatışmanın temelini oluşturmaktadır.

Thiong’o, sömürge ülkelerinde açılan ve sömürgecilik sonrası dönemde de varlıklarını sürdüren üniversitelerdeki İngilizce bölümlerinin, sömürge sonrası eğitilmiş zihinleri yapısöküm yoluyla sömürgeleştirmesi ile görevli olduklarını vurgular. (1981/2011: 3) Hem eğitilmiş hem de eğitimsiz Hintlilere göre, İngilizce ortak lehçe olmalı ve Hindistan halkının refahını artırmaya ve gücünü pekiştirmeye katkıda bulunmalıdır. Thiong’o (1981/2011: 4) lehçelerin seçiminin ve kullanımının, insanların genel ve toplumsal koşullarıyla bağlantılı olarak, hatta insanın bütün evrenle kurduğu anlamlı bağın en önemli aracı olduğunu vurgular. Buna ilişkin olarak Hindistan’dan örnek veren Thiong’o, Hintli akademisyenlerde İngilizce çalışmaları sürdürdüğü sürece, günümüz Hintli gençlerin asla İngilizce’yi uluslararası bir dil olarak konuşamayacağını ve Hint dillerinin asla bir çalışma ortamı olarak geliştirilemeyeceğini, bu fenomenin, İngiliz emperyalizm literatürü boyunca sonsuza dek süreceğini iddia eder. (Thiong’o, 1981/2011: 3)

Kimi çevrelere göre her ne kadar İngilizce, sömürgeci güçlerin baskılarla dayattığı bir uygulamanın sonucunda öğretilmiş ise de, günümüzdeki mevcut dil öğretim politikaları ve yöntemleri, çağdaş dünyanın dil öğretiminin gerektirdiği bilimsel yöntemleri içeren ve eğitim ihtiyaçlarıyla uyumlu ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümü bağlamında son derece ikna edici argümanlara dayalı bilimsel gerçeklerdir. Onlara göre İngilizcenin gücünün unsurları ve parametreleri şöyle sıralanmaktadır:

Demografik ve nicelik: İngilizcenin olağanüstü bir yayılma göstererek hemen her zaman bütün kıtalara, kültürlere ve dillere ulaşması ve egemen konuma gelmesi.

İşlevsellik: İngilizcenin en önemli bilimsel, teknolojik ve kültürler arası bilgi ve etkileşime ulaşılabilir konumu.

Tutum: Tarafsızlık, liberalizm, saygınlık

Çok merkezlik: Tarafsız ve ilerlemeyi temsil etmesi ve akültürasyon ve yerlilik (Phillipson, 1992: 80).

İngilizcenin ticari bir meta nesnesi olarak meşrulaştırılmasına ve dünyanın diğer bölgelerine ihraç edilmesine, İngilizcenin ilerleme ve zenginlik ile eşdeğer olduğu söylemi eşlik etmiştir. Ford Foundation yetkililerine göre, ikinci bir dil olarak İngilizcenin, hem ABD hem de Endonezya, Filipinler, Tayland, Hindistan, Türkiye, Afganistan, Pakistan, Mısır, Nijerya, Kolombiya ve Peru gibi ülkelerde ilerleme konusunda kilit rol oynamaktadır. (Fox 1975: 36) Bir başka konu ise İngilizcenin dünyadaki, yoksulluk, açlık adaletsiz gelir dağılımı ve kaynak kullanımı ile olan ilişkisidir. Her ne kadar İngilizcenin bu ilişki söz konusu olduğunda sahip olduğu rol yok hükmünde ise de, İngilizcenin yayılma sürecinde en üstün konumuna yükseltilip öte yandan, diğer dilleri ve o dillerin yaslandıkları kültürleri ve halkları itibarsızlaştırarak köle ticaretine, emperyalizme eşlik eden boyutu göz

ardı edilmemelidir. İngilizce öğretiminin lehinde yer alan görüşler, Gramsci'nin hegemonya tanımlamasında ifadesini bulan egemen ideolojinin inançlarına dayanan, bilimsel temelden yoksun, çoğunlukla sorgulanmamış, doğrulukları kendisinden menkul olan görüşlerdir. Onun hegemonya tanımında da yer aldığı üzere, egemen olan iktidar, emperyalist veya sömürgeci gücün ideolojileri, ilk başlarda hâkim olunan kesim tarafından güçlü bir dirençle karşılaşsa da zamanla yerini bu ideolojilerin ve görüşlerin yine aynı kesim tarafından, çıkarlarına uygun olmasa dahi, rıza ile kabul edip içselleştirilmesi ile sonuçlanır. (Gramsci 1971: 12) Bunun nedeni, İngilizce öğretiminin kendisini kasıtlı ve pedagojik olarak yalnızca dilbilimsel, edebi ve pedagojik konularla sınırlandırmasıdır. Halbuki İngilizce dil öğretimi politik, ekonomik, askeri ve kültürel sonuçları olan uluslararası bir faaliyettir.

Elt'nin İşlevleri

ELT devlet tarafından içeride ve dışarıda kurulup örgütlenen önemli kurumların başında gelmektedir. ELT'nin fonksiyonları arasında ELT'nin ulus devletin kuruluşunda ve kurucuları arasında geniş çaplı meşruiyet aracı ve devletin aynı zamanda teknolojik erişim aracı olması, ekonomik yeniden üretim fonksiyonuna sahip olması anlamına gelmektedir.

İkinci olarak, İngilizcenin bir iletişim aracı olmasının yanında ve ötesinde bireyler, toplumlar ve kültürler arasında modern fikirlerin, düşüncelerin ve değerlerin iletilmesinde, paylaşılmasında sahip olduğu ideolojik fonksiyon veya maddi ilerleme aracı olmasıdır. İngilizce bu işleve ilişkin olarak daha üstün iletişim, eğitim ve anlama imkanlarını temsil etmektedir.

Üçüncü olarak; İngilizcenin baskıcı yönü olup, sınıflarda, eğitimde bilim teknoloji, hukuk gibi üst yapılarda ulusal ve uluslararası toplumlarda başka bir dilin kullanılmasını imkânsız kılan egemen ve baskıcı özelliğidir.

Söz konusu İngilizce olunca diğer diller, henüz onun karşısında karşı veya alternatif bir hegemonya oluşturamadıkları gibi, belki şimdilik yapabilecekleri ancak kendilerini İngilizcenin baskısına karşı korumak, onun ardındaki en önemli küresel güç olan ABD, İngiltere ve İngilizceyi gerek resmi gerekse ikinci dil olarak konuşan diğer ülkelerin 'sahneden çekilmelerini' beklemek ya da onlardan daha güçlü olup onları buldukları konumdan atmak ve onların yerini almaktır.

İngilizcenin Öğretimi Konusunda Doğru Bilinen Yanlışlar

Sömürgecilik döneminin sonunda İngilizce öğretiminde bugün de hala gündemde olan bazı görüşler ileri sürülmüş ve yaygınlık kazanmıştır. Ancak büyük ölçüde eleştiri süzgecinden geçirilmeden kabul gören görüşler, bilimsel

açıdan yanlıştır. Aynı şekilde İngilizcenin uluslararası alanda yaygınlaşmasının gerekliliğine ilişkin yapılan değerlendirmeler de makul gibi görünmekle birlikte son derece kuşkuludur. Bu konudaki değerlendirmeler ve açıklamalar büyük ölçüde ve esasen politik, ekonomik, askeri ve kültürel yönelimleri olan uluslararası boyutları olan bu İngiliz dili eğitimi alanına oldukça mesafeli kalarak İngiliz dili eğitimi alanında çalışmalar yapan araştırmacıların, kendilerini aldıkları eğitim ve belirli tercihlerin etkisiyle dilbilimsel, edebi veya eğitim konularıyla sınırlandırmalarından ileri gelmektedir.

Bu alandaki dil öğretimi konusunda uzmanlaşmış olan çevrelerde, İngiltere ve ABD kaynaklı dil öğretim politikaları ve yöntemleri adeta sorgulanamaz bir kesinliğe sahip bilgiler olarak kabul edilmiş ve uygulanagelmıştır. Bilindiği üzere başta İngiltere ve ABD ile birlikte Kanada, Avustralya gibi çeşitli ülkeler de değişen oranlarda olmak üzere Üçüncü Dünya ülkelerine eğitim konularında destek vermekte ve özellikle İngilizce eğitimi için öğretmen takviyesinde bulunmakta ve bu amaçla yatırımlarda bulunmaktadır. Ancak yakın geçmişte, Afrika’da dilin toplumsal boyutuna ilişkin yeni anlayışlar ve kavrayışlar gündeme gelmektedir. Buna göre Üçüncü dünya ülkeleri, kendilerine sağlanan destekler kapsamında İngilizceyi İkinci dil veya yabancı dil olarak öğreten bu insanların gittikleri ülkelerde İngilizcenin öğretilmesinde kayda değer bir katkı sağlamadığı, rol model olamadıkları ortaya çıkmıştır. (Kachru, 1986: 101)

1. “İngilizce en iyi şekilde monolingual olarak öğretilir.”

Bu kural gereği, İngilizce yabancı veya ikinci dil olarak en iyi şekilde tamamen İngilizce eğitim yapılan, anadile yer verilmeyen ortamda öğretilir. Bu amaçla, öğrencinin diğer dillere hiçbir şekilde yer verilmeden İngilizceye yoğunlaşmasını sağlayarak öğretilmelidir. Sınıf ortamının anadilden arındırılması ve bütünüyle İngilizceye özgü bir öğrenme ortamına dönüştürülmesi sayesinde öğrencinin daha başarılı olacağı öne sürülmektedir. İngilizcenin alternatifsiz ve ana dilin müdahalesini ortadan kaldırmayı öngören bir şekilde öğretilmesi İngilizcenin diğer diller aleyhine ayrıcalıklı bir konuma yerleştirilmesi sonucunu da beraberinde getirmektedir. İktidarın bir simgesi ve görünür biçimi olarak kullanılması söz konusu olmaktadır. Sömürgeci eğitim sistemleri, İngilizcenin bu konumunu artırarak pekiştirmişlerdir. Monolingualism, İngilizceyi yeni öğrenmekte olan sömürge vatandaşlarına yalnızca bir bakış açısından dünyayı algılama imkânı sunmuş; kültürel ve toplumsal gerçeklik algısını çarpıtarak farklılıkların ve zenginliklerin silinmesine yol açmıştır.

Monolingualism aynı zamanda iki dillilik olgusunu dikkatlerden uzak tuttuğu gibi, onun içinde önemli bir potansiyeli oluşturan ve araştırılmayı bekleyen öğrenmeye ilişkin yeni ufukların ortaya çıkma fırsatının da değerlendirilememesi sonucuna da yol açmıştır. Çok dillilik ve onun dil öğrenimindeki yeri, muhtemel

katkıları bundan ötürü bakir bir alan olarak araştırma konularından uzak tutulan akademik bir konu olmasının yanında aynı zamanda çift dillilik veya çok dillilik yoksulluk, zayıflık ve alt sınıf gibi pozisyonlarla eşdeğer tutulmuştur. (Skutnabb-Kangas 1984: 67) Çift dillilik tembel, budala, güvenilirmez, ahlaki olarak ilkesiz, ikircikli olmak gibi düşük profilli kimseler olarak nitelendirilmiş ancak bu nitelendirmelerin daha sonra yapılan araştırmalarla yanlış olduğu ortaya çıkmış olmasına karşın, söz konusu ön yargılar Avrupa’da uzun bir süre boyunca bu araştırmaların başlanmasının önünde engel olmaya devam etmiştir. Bu varsayımın dayandığı bir başka görüş, analogi yoluyla yabancı dil öğrenmenin son derece farklı bir süreç olan çocukluktaki anadil öğrenimi ile eşdeğer tutulması, doğal ortamının, dinamiklerinin karmaşıklığı ve koşullarının göz önüne alınmamasıdır. Halbuki yabancı dil veya ikinci dil öğreniminin anadilin müdahalesinden uzak tutulmasının bilimsel bir temeli yoktur. Bu tutumun yanlışlığının bir başka göstergesi de anadili İngilizce olan öğretmenin İngilizce öğrencisinin veya öğrenci topluluğunun dilini hiçbir şekilde öğrenme zorunluluğunun bulunmaması ve anadili farklı olan İngilizce öğretmenlerinin ise kendi dillerini İngilizce ile karşılaştırmaları, analiz etmeleri her iki dile vakıf olmaları ve öğrencilerin de karşılaştırmayı yapmaları ve be lirli sonuçlara ulaşmalarının önüne geçilmektedir. (Williamson, 1976: 159)

İngilizcenin monolingual olarak öğretilmesinin bir başka olumsuz yönü, anadili İngilizce olan öğretmenlerin ve İngilizcenin resmi veya ikinci dil olarak öğretildiği ülkelere mensup öğretmenlerin istihdam edilmesi zorunluluğu varmış veya bu görevi en iyi şekilde bunlar yerine getireceklermiş gibi bir ön kabulün diğer ülkelerde hâkim oluşudur. Ancak tam aksine bu ülkelerden gelen öğretmenler çoğunlukla ikinci dil eğitiminden yoksun oldukları için dil pedagojisi bakımından zayıf kalmaktadırlar. Daha da ilginç olanı ise bu öğretmenlerin gereksiz bir özgüvene sahip olmalarına karşın bu donanımdan ve bilgi ve becerilerden yoksun olmalarının sorun(!) oluşturmamasıdır. Ancak “öğretmen olunur” gerçeğinden hareketle öğretmenliğin doğuştan değil, eğitimle, öğrenme ve deneyimle başarılabilir bir melek olduğu ve bu koşulları taşıyan adayların ulusuna bakılmaksızın iyi bir öğretmen olmaları mümkündür.

2. “İdeal İngilizce öğretmeni anadili İngilizce olan kişidir.”

Anadili İngilizce olan, Londra aksanı ile konuşan bir kişi daha kastedilmiştir. Bunun nedeni anadili İngilizce olan bir öğretmenin anlama ve konuşma becerisine sahip dilin her alanında son derece yetkin, o dilin konuşulduğu kültüre hâkim ve aynı zamanda rakipsiz bir öğretmendir. Ancak bu niteliklerin elde edilebilmesi anadili olarak değil çalışarak kişinin kendisini geliştirmesiyle yakından ilgilidir. Burada gözden kaçırılan husus İngilizce bilmek ile İngilizce öğretmenin farklı alanlara ve anlamlara tekabül ettiği, anadili İngilizce olan bir kişinin bu konuda gereken dil pedagojisi eğitimini alması gerektiği ve öğretmenlik mesleğinin eğitime ve deneyime

dayandığı gerçeğidir. Ayrıca bu varsayımın arkasında yatan nedenlerden birinin de anadili İngilizce olan İngiltere, ABD, Avustralya gibi ülke vatandaşlarına istihdam alanı oluşturmak gayesine matuf olduğunu da hatırlamamız gerekmektedir.

3. “Öğrenci ne kadar erken yaşlarda İngilizce öğrenmeye başlarsa İngilizceyi o kadar iyi öğrenir”

Bu varsayımın temel yanlışı sadece yaş faktörünün dikkate alınması, diğer faktörlerin ihmal edilmesidir. Yapılan pek çok araştırmayla ortaya konulmuştur ki, diğer birçok faktör yaş faktörünün yanında yer alması gerektiğini göstermiştir. Örneğin erken yaşlarda yabancı dil öğretimi, anadilin unutulması veya geriye ket vurma ile sonuçlanma riskini barındırmaktadır. (Swain ve Lapkin, 1982 49). Söz konusu riskin bulunmadığı, nitelikli bir eğitimde çift dilli bir eğitimin yürürlükte olduğu, alternatif eğitim programlarının bulunduğu çevresel ve ailevi motivasyonun üst düzeyde olduğu Kanada gibi ülkelerde erken yaşlarda İngilizce veya yabancı dil eğitimi başarılı sonuçlar verirken, göçmen ailelerin çocukları arasında başarı düzeyi son derece düşüktür zira bu aileler tek dilliliğe yoğunlaşmakta ve söz konusu çocukların kültürel ve dilsel becerilerini ihmal etmektedirler. (Skutnabb-Kangas 1984a, :244)

Bir başka örneğe göre İsveç'teki okullarda normalden iki yaş daha erken İngilizce eğitimine başlayan çocuklarda başarılı sonuçlar alınmıştır. Bu uygulamanın etkisi, çok erken yaşlardan itibaren, İngilizce karşısında yerel veya ulusal dilin, çocuklar vasıtasıyla baskı altına alınması, gelişiminin ve öneminin ihmal edilmesi, İngilizcenin anadil olarak konuşulduğu ülkelere, İngilizce eğitimi için destek almak suretiyle bu ülkelere dil eğitimi konusunda bağımlı hale getirmekle birlikte, temel düzeyde dilin çocuklarda öğrenilmemesi ve konuşulmaması sonucunu doğurur. Bu varsayımın bir başka sonucu ise, İngilizceyi anadil olarak konuşan insanlara imkan sunmak ve anadili İngilizce olmayan insanları da bu imkanlardan yoksun kılmak amacı güdülmektedir. Yalnızca yaş faktörünün dikkate alındığı, öte yanda öğrenme ortamı, öğrenciyi etkileyen diğer değişkenlerin, bilişsel, pedagojik ve sosyal faktörlerin dikkate alınmadığı Gana ve Gine gibi ülkelerde erken yaşlarda dil eğitimi başarısızlığa uğramıştır. Ancak zengin Batı Avrupalı ülkelerde bu başarısızlık söz konusu değildir.

SONUÇ

İngilizce 17. Yüzyıldan itibaren Britanya İmparatorluğunun varlığının kalıcı hale getirilmesi, İmparatorluğun yönetimi altında bulunan halkların merkezi İngiliz yönetimine bağımlı hale getirilmesi sürecinde kilit öneme sahip bir konumda olmuştur. İngilizler, varlık alanındaki en temel görünürlük aracı olarak iktidar ve hegemonyalarının devamlılık aracı olarak İngilizceye son derece önemli bir misyon

yüklenmişlerdir. Başarılı bir İngilizce eğitimi, yönetimleri altındaki ülkelerde kalıcı bir idare oluşturmak için sömürgeci sistemin temel amaçlarından birini oluşturmaktaydı. İngilizce, sömürgeci yönetimin bu konuda karşı karşıya kaldığı başarısızlık durumunda, kendi sorumluluklarını hiç hatıra getirmeden doğrudan birinci ve ikinci kademedeki eğitim kurumlarının yerli öğretmenlerini suçlama yoluna başvurlardı. Başarısızlığın bir diğer suç ortağı olarak göçmenlerin eğitim durumuna ilişkin koşullarda aranmaktaydı. Bu koşullar arasında eğitim problemlerinin ve öğrenme konusundaki başarısızlığın temelinde göçmenlerin kendi aralarında iletişim kurmanın dışında sosyal ve kültürel herhangi bir prestijden yoksun dillerinin, kültürel yapılarının, katı sosyal tutumlarının ve düşük düzeyli beklentilerinin bir sonucu olduğu algısı üretilirdi. Geçmişte İmparatorluk mirası olarak anılan İngilizce, günümüzde İngiltere ve ABD'nin himayesinde küresel bir hegemonyanın en göze çarpan araçlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

- ANSRE, Gilbert (1979), "Four Rationalisations for Maintaining European Language in education in Africa". *African Languages*, vol. 5, no. 2, pp. 10-17.
- BOCOCK, Robert (1986), *Hegemony*. Chister, and London: Ellis Horwood and Tavistock.
- COLUZZI, Paolo (2012), "Modernity and Globalisation: Is the presence of English and of Cultural Products in English a Sign of Linguistic and cultural imperialism? Results of a Study Conducted in Brunei Darussalam and Malaysia", *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, vol. 33, no. 2, pp. 117-131.
- DALE, Roger (1982), "Education and the Capitalist State" (ed.) Apple
- DEFOE, Daniel (1992) [1719], *Robinson Crusoe*. Wordsworth.Edition
- FANON, Fanon (1952), *Peau Noire, Masques Blancs*. Paris: Seuil.
- _____ 2009. *Siyah Deri Beyaz Maske*. (Çev.: Cahit Koytak), İstanbul: Versus.
- FOUCAULT, Michel (1990), *The use of pleasure*. New York: Vintage Books.
- FOX, Michael (1975), *Language and Development: A Retrospective Survey of Ford Foundation Language Projects, 1952-1974*. New York Ford Foundation.
- GRAMSCI, Antonio (1971), *Selections From Prison Notebooks*. London: Lawrence and Wishart.
- _____ 2011. *Hapishane Defterleri*, Çev.: Ekrem Ekici, İstanbul: Kalkedon.
- IVES, Peter (2009), *Global English, Hegemony and Education: Lessons from Gramsci, Educational Philosophy and Theory*, Vol. 41, No. 6, pp. 661-683.
- KACHRU, B.Braj (1986), *The Alchemy of English: The Spread, Functions and Models of Non-native Englishes*. Oxford: Pergamon.
- MERQUIR, J. G. (1986), *Foucault*. (Çev.: Nurettin Elhüseyni), İstanbul: AFA Yayıncılık.

- PENNYCOOK, Alastair (2003), “Global Englishes, Rip Slyme, and Performativity” , Journal of Sociolinguistics, vol. 7, no. 4, pp. 513–533.
- _____ (1994), *The Cultural Politics of English as an International Language*. Harlow, Essex: Longman.
- PETRAS, James, VELTMEYER, Henry (2001), *Globalization Unmasked: Imperialism in the 21st Century*. London: ZED Press.
- PHILLIPSON, Robert (1992), *Linguistic Imperialism*, Oxford: Oxford University Press
- POLITI, J. 1985. *Comment in Quirk and Widdowson* (eds.) 1985.
- SAID, Edward. W (1978), *Orientalism*. Harmondsworth: Penguin.
- SEKAR, J. John, *Are We Decolonizing or Recolonizing English Education Policy?* ELK Asia Pacific Journals – Special Issue ISBN: 978-81-930411-2-3)
- SKUTNABB-KANGAS, Tove. and P. LEPORANTO-MORLEY (1986), “Migrant women and education” (ed.) S. Lie Scandinavian Journal for Development Alternatives.
- SPENCER, John. 1971a. “Colonial Language Policies and Their Legacies. 1984. *Bilingualism or not-The Education of of Minorities*. Clevedon: Multilingual Matters.
- SPENCER, John (1971b), “Colonial Language Policies and Their Legacies” (ed.) Sebeok
- THIONG’O, Ngũgi Wa. (1986), *Decolonizing The Mind: The Politics of Language in African Literature*. London: James Currey
- WILLIAMS, Raymond (1977), *Marxism and Literature*. Oxford: Oxford University Press.